

TEMA: IRAQ

L'Iraq, un poble d'entreguerres

Joseph M. Freixes

El que avui coneixem com l'Iraq és una àmplia zona desèrtica al bell mig del Pròxim Orient, un dels espais amb més història i bressol de molt diverses civilitzacions. Les valls dels rius Tigris i Èufrates han aplegat a redòs seu diferents cultures des de l'antiga Mesopotàmia a l'actual República iraquiana. El terme "mesopotàmia", en greg "entre rius" exemplifica la importància de les dues grans corrents fluvials de la zona, que configuren un espai de terra fèrtil que va veure néixer les primeres ciutats. Els jaciments arqueològics més antics daten les primeres comunitats agràries mesopotàmiques al voltant del 4000 a.C.; a partir d'aquestes petites societats sedentàries es produirà l'anomenada "revolució urbana", és a dir, el sorgiment de les ciutats i de les primeres societats "estatales". Estem, doncs, davant del naixement de les primeres societats modernes, amb una barreja de cultures que s'aniran succeïnt, una darrera d'altra i en pugna constant, des dels sumeris als babilònics, amb colonitzacions gregues, romanes, àrabs, i fins i tot mongols (el saqueig de Bagdad perpetrat pels exèrcits del nèt de Genguis Khan, l'any 1258, va significar la destrucció total de la ciutat i la fi del califat abbàssida) que han perfilat, amb el pas dels segles i dels mil·lenis una de les zones més inestables i en permanent conflicte de tota la humanitat.

L'arribada dels àrabs acabà per centralitzar en Bagdad un territori amb una importància cabdal com a punt de convergència de les rutes comercials terrestres a l'Orient, que arrenca ja dels temps mesopotàmics. A partir del segle XV, però, ja durant l'ocupació otomana, la zona no serà més que una província del vast imperi turc, en expansió franca cap a Europa, després de la conquesta de Constantinoble, l'actual Istanbul, l'any 1453. És durant l'Edat Mitjana que es configura a tota aquesta zona de domini musulmà un tipus de societat ben diferent a l'europea. Mentre els diferents estats europeus comencen la feudalització, els territoris sota domini islàmic presenten una natura tribal, fraccionada en clans, amb una organització social ben diferent a l'europea, on els mitjans de producció (terra, betià, estris per llaurar, etc) són en mans de la comunitat. L'Islam actua com a eina bàsica de la submissió de la població al poder estatal. Així doncs, en aquest tipus de societats, els mitjans de producció no es privatitzen mai, i l'oligarquia no evoluciona socialment cap a la creació d'una burgesia ni econòmicament cap al capitalisme, a diferència del que succeeix en les societats europees, de tipus feudal.

La derrota soferta per l'imperi otomà a la I Guerra Mundial (1914-1918) va provocar la fragmentació del seu imperi, que va quedar en mans de les potències vencedores del conflicte, essencialment Gran Bretanya i França. Va ser, doncs, un país europeu, Gran Bretanya, l'encarregat de gestionar i administrar el que avui coneixem com l'Iraq, implantant els principis del colonialisme. La creació d'una monarquia hereditària i un govern representatiu, sota control britànic fins a la independència iraquiana de 1932, va capitalitzar la vida política d'un país que va ser forjat amb tirallínies, com la resta de països del Pròxim Orient, seguint els interessos europeus. Les fronteres del nou estat iraquí, doncs, varen ser dissenyades seguint l'esquema d'explotació dels pous de petroli i no tenint en compte la tradicional estructura tribal de la societat musulmana. D'aquesta

manera s'intentà aplegar sota un mateix país i amb un mateix govern, d'estil europeu, diferents pobles, històricament enfrontats: xiïtes, majoritaris, i sunites.

La història de l'Iraq al segle XX gira clarament al voltant del petroli. Encara avui és el segon país del món en l'extracció petrolífera, i les lluites pel control directe o indirecte d'un país ric en aquest autèntic motor de l'economia mundial contemporània han capitalitzat l'evolució d'una societat avesada a la guerra. A les ja difícils relacions internes entre la societat iraquiana, diversa i sovint enfrontada religiosament i ètnica, s'hi afegí la creació de l'estat d'Israel l'any 1948 com a punt de crispació i de tensió enfront un estat clarament enemic. Les successives derrotes àrabs en les diferents guerres contra Israel contribuiran decisivament a l'enfortiment d'aquest odi vers la població jueva. D'altra banda, les anades i vingudes de l'Iraq vers la proximitat amb la URSS durant la guerra freda acabaren l'any 1979, amb l'arribada al poder de Saddam Hussein, que es feu amb el control del partit Baas, i començà l'allunyament iraquí de les directrius de Moscou. Aquest fet, i la guerra d'aquest país contra l'Iran de la revolució islàmica xiïta de Khomeini (1980-1988), va afavorir l'estreta col·laboració entre l'Iraq de Hussein i els Estats Units de Ronald Reagan, atesa l'existència d'aquest enemic comú, l'Iran xiïta.

Els Estats Units, doncs, van ser els principals avalistes de la controvertida figura de Saddam Hussein, que va convertir la república en una dictadura ferotge en constant enfrontament

amb la població kurda del nord, xiïta i aliada de l'Iran. D'aquesta manera, els sunites, minoritaris a l'Iraq, arribaven al poder de l'estat, sotmeten a la població xiïta, majoritària al país. El final de la guerra, l'any 1988, va fer canviar el sistema d'aliances, i l'expansionisme iraquiana cap al golf pèrsic, amb l'ocupació d'un estat sobirà com Kuwait, el 1990, va significar l'inici de la Guerra del Golf.

Avui, Saddam Hussein és l'enemic a batre per part dels que varen avalar-lo en els seus primers anys com a rais (en àrab, el cap de l'exèrcit islàmic) iraquiana. Mentrestant, una societat que ha viscut en conflicte permanent des de la creació de l'estat contemporani, és debat entre un poder tirànic, a ulls occidentals, com el que exerceix l'Iraq sobre la seva pròpia gent, i els interessos anglo-americans, entestats en crear un poder a l'estil occidental al bell mig del Pròxim Orient. En realitat, des de la caiguda de la Unió Soviètica (1991), i la desaparició d'un dels poders en aquesta bicefàlea que dirigí el món des de la fi de la II Guerra Mundial (1945), ha deixat via lliure al que la política de dissuació havia aconseguit evitar: la implantació d'un ordre mundial únic. L'hegemonia, doncs, dels Estats Units suposa un perill evident a la convivència i a l'existència mateixa de la diversitat en les societats humanes; els menysteniment del paper dirigent i moderador de les Nacions Unides, que ha permès la consecució de la que mediàticament s'ha anomenat II Guerra del Golf, no ha fet més que palesar l'arrogància i la perillositat d'un estat que ha iniciat una nova era en les relacions internacionals.

La distància de la guerra a casa

La població d'origen iraquiana resident a Catalunya no és massa nombrosa, sobretot enfront la importància de la població magrebina o d'origen sud-americà. Tanmateix, la comunitat iraquiana de Barcelona no ha parat de créixer en els darrers vint anys, segons ens comenta en Hanza, un iraquiana que fa més de 10 anys que viu al barri del Raval de Barcelona. Malgrat tenir un nivell d'estudis que a l'Estat espanyol significarien estar en possessió d'una titulació mitjana, ha compaginat diverses feines sempre dins del món de la construcció, en categories laborals baixes. En Hanza creu que la guerra a l'Iraq respon únicament i exclusiva als interessos occidentals pel control de la producció del petroli. Recorda que les ingerències de les potències occidentals a conflictes dins del seu país mai han estat pel bé de la població iraquiana, sinó per servir els interessos de les nacions que hi han intervingut. Hanza comprèn la poca cooperació que, segons ell, està donant la població xiïta als EUA en aquesta guerra, atès que, tot i tenir en Saddam Hussein un clar enemic, no s'oblida fàcilment el paper del americans en el trenca-closques del Pròxim Orient, com a garant dels interessos d'Israel a la zona.

En Tarek és un altre membre d'aquesta comunitat iraquiana resident a Barcelona. Com en Hanza treballa al sector de la construcció, tot i que al seu país havia estat membre directiu d'una empresa de serveis. En Tarek és defineix com un exiliat polític, tot i no tenir-ne l'estatus reconegut, ja que es declara enemic de l'actual règim de Saddam Hussein, motiu pel qual, segons ell, es va veure forçat a abandonar el seu país i marxar cap a Europa. La seva visió de la

guerra és semblant a la d'en Hanza, però els seus sentiments són contradictoris perquè, tot i ser més bel·ligerant contra el govern de l'Iraq que el seu compatriota, està convençut que el final del conflicte no durà res de bo pel seu país. Tarek recorda que als anys setanta la vida a l'Iraq estava en uns nivells de benestar envejables pels seus veïns al Pròxim Orient, un nivell de vida que la successió de conflictes ha malbaratat fins a convertir l'Iraq en un país on, en paraules seves "és més fàcil morir que viure". Està convençut de la derrota final iraquiana, i pensa que el que ha passat a l'Afganistan hauria de ser un exemple del que no s'ha de fer a l'Iraq que, amb to orgullós, comenta que sobreviurà a Saddam. Un punt de la conversa que crida més l'atenció als nostres ulls occidentals és el dubte obert que en Tarek palesa amb una hipotètica implantació d'un sistema democràtic al seu país. La democràcia, diu, és un "invent" occidental que no serà efectiu en una societat musulmana, amb una escala de valors i una estructura ben diferent de l'europea. Ho veurem.